
Skåda fågel med örat

En studieplan för synskadade och andra som vill lära sig fåglar vi hör

Innehåll

Fågelsång - naturens egen symfoniorkester	3
Om oss som står bakom studieplanen	4
Synskadades Riksförbund SRF	4
ABF	4
BirdLife Sverige	4
Studieförbundet	4
Studiecirkeln som metod	5
Checklista för studiecirkeln	5
Till dig som leder cirkeln	6
Här är några tips som kan vara till hjälp:	6
Hjälpmedel	6
Inkludering	7
Tillgänglighet	7
Inkludering och tillgänglighet	7
Fakta om fågelsång	9
Vilka typer av fågelsång finns?	9
Hur skapas fågelsång?	10
När på året sjunger fåglar?	10
Vilka miljöer hittar man sjungande fåglar?	10
Fällor vid artbestämning	11
Upplever alla personer fågelsång lika?	11
Hur kan jag lära mig fågelläten?	12
Fysiska produkter	12
Appar till telefonen	12
Hemsidor	12
Tips för att lära sig	13
Studiecirkeln Fågelsång för hörande	14
Strategier för bäst utbyte av cirkeln	14
Att tänka på före uteträffarna	14
Första träffen (inomhus)	15
Träff 2 Utomhus	16
Träff 3 till 6 (utomhus)	16
Träff 7 Avslutande träff (inne)	17
Litteraturtips:	17
Kontakter	18
Lokala och regionala fågelföreningar	18
Fågelstationer	18
Svenska fågellokaler	19

Februari 2024

Idé: Studieplanen är baserad på ett upplägg som tagits fram av Petter Lindström och Ulrik Lötberg för en gemensam studiecirkel med SRF och Upplands Ornitologiska Förening (UOF) och Synskadades riksförbund i Uppsala

Författare: Kjell Andersson och Hanna Schubert

Grafisk form: Kajsa Grebäck

Framsida: Lövsångare, Sveriges vanligaste fågel under sommarhalvåret. Foto: Magnus Hellström.
Man lyssnande på fåglar i grön och lummig lövskog.
Foto: Kajsa Grebäck

Fågelsång - naturens egen symfoniorkester

När vintern börjar släppa sitt grepp kring frusna själar inleds en intensiv period för oss fågelintresserade. Sjöar och våtmarker ska besökas och nyanlända arter ska bokföras. Den första lärkans drillande, sädesärlans kvitter och taltrastens vemodiga sång - allt talar om för oss att det är dags att kasta av sig vinterns ok och se fram emot ännu en spännande fågelsåsong.

Den erfarne fågelskådaren tar med vant öra ut den sjungande järnsparven, den hänskrattande gröngölingen och den diskreta trädkryparen. Den entusiastiske nybörjaren noterar symfonin av röster, men har svårt att peka ut solisterna i den stora kören. Njutningen är säkert lika stor hos båda skådargrupperna, oavsett kunskapsnivå. Våren och flyttfåglarna har gjort sitt intåg.

Fågelsång får oss att må bra. Med envishet och tålamod kan man dessutom försöka sig på att etikettera det man hör. Upplevelsen av sången blir än större om man vet vilken art det är som döljer sig buskar, trädkronor och vasshav.

I denna studieplan som tagits fram av BirdLife Sverige, Synskadades Riksförbund, Studieförbundet och ABF, ska vi försöka ge dig och din studiecirkel några verktyg för att få mer kunskap om fågellåten och dessutom tips på hur ni kan lära er mer.

Ut i markerna och träna!

Snart är hela smörgåsbordet framdukat med huvudrätter som lövsångare, härmsångare, kärrsångare, näktergal och buskskvätta. Vill man fördjupa sig och även slå till med en ljuvlig dessert, så får man vänta till hösten och alla locklåten som fyller himlen från de bortflyttande sommargästerna.

Kjell Andersson

Bild: Kjell Andersson på fågelguidning med en grupp. Foto: Evelina Mattsson

Om Kjell Andersson

Kjell Andersson som tagit fram den här studieplanen, har varit fågelintresserad sedan 1975. Studiecirkelledare för fågelgrupper under drygt 40 år, först i södra Västergötlands karga skogsmarker och sedan i den flödande halländska naturen. Kjell är initiativtagare till Marks Fågelklubb och Folk och Fåglar på Getterön och arbetar som verksamhetsutvecklare på Studieförbundet Halland.

Om oss som står bakom studieplanen

Synskadades Riksförbund SRF

Synskadades Riksförbund, SRF, är en ideell intresseorganisation av och för synskadade. Synskadades Riksförbund tillkom utifrån tanken om alla människors lika värde och för att gemensamt hävda synskadades rätt till delaktighet och jämlikhet på alla områden. Vi vill också skapa social gemenskap och stödja varandra, så att vi kan leva ett aktivt och självständigt liv. SRF har cirka 11 000 medlemmar, varav ungefär 8 000 är synskadade.

Vi är en partipolitiskt och religiöst obunden organisation som tar avstånd från all form av diskriminering. Organisationen ska präglas av öppenhet och demokrati. Vi ger ut flera tidningar och en mängd informationsmaterial om synskador, synskadade och de frågor som vi driver.

Synskadade medlemmar och medlemmar som är föräldrar till barn med synskador fattar besluten inom organisationen. Vi välkomnar också stödjande medlemmar, men de har ingen rösträtt.

Vi har ett principprogram "Vår värld och Vision: Makten över våra liv", stadgar, ett etiskt program och en jämställdhetsvision. Verksamhetsinriktning och långtidsbudget fastställs av vår kongress, som också väljer förbundsstyrelse, granskningsutskott, revisorer och valberedning. Synskadades Riksförbund bildades 1889 under namnet De Blindas Förening. År 1976 ombildades organisationen till Synskadades Riksförbund.

ABF

ABF, Arbetarnas bildningsförbund, har drygt 50 lokalavdelningar i hela landet som erbjuder studiecirklar, kurser, föreläsningar och kulturarrangemang i alla landets kommuner. Vi samarbetar med en mängd organisationer på lokal, regional och central nivå. Tillsammans gör vi, med folkbildningens metoder, en annan värld möjlig.

ABF är en partipolitiskt obunden organisation som är sprungnen ur arbetarrörelsen och bildades 1912. ABFs grundläggande värderingar finns sammanfattade i ABFs idéprogram.

Läs mer på abf.se

BirdLife Sverige

BirdLife Sverige är en rikstäckande ideell organisation med fokus på vilda fåglar. Vi främjar och stimulerar ett brett fågelintresse genom att erbjuda fågel- och naturupplevelser, samhörighet samt expertis om fågelskydd och fågelforskning. Detta möjliggörs genom att vi är Sveriges största samlade kompetens inom fåglar med omfattande lokalt, regionalt och nationellt arbete.

Vi är också en del av BirdLife International, världens största naturskyddsorganisation, och samarbetar över gränserna för fåglarnas skull. BirdLife Sverige är experter på fåglar och naturvård.

Vi är demokratiska och inkluderande i vårt arbete för en ljus framtid för fåglar och människor där biologisk mångfald finns i väl fungerande livsmiljöer.

Läs mer på birdlife.se

Studieförbundet

Studieförbundet är ett partipolitiskt och religiöst obundet studieförbund som bedriver folkbildningsverksamhet och ger stöd till tusentals studiecirklar och föreningar i hela Sverige.

Studieförbundet är en ideell förening grundad på våra 19 medlemsorganisationer och deras demokratiska inflytande.

Med en särskild inriktning på natur, djur, miljö och kultur arbetar vi med hållbar utveckling som ledstjärna.

Utifrån ett demokratiskt synsätt hävdar vi allas lika värde och rätt till kunskap, kultur och bildning.

Läs mer på www.studieforamjandet.se

Studiecirkeln som metod

I en studiecirkel tar man till vara på varandras kunskaper och tillsammans kan man utforska ett område. I din studiecirkelgrupp finns många olika kompetenser och kan man fånga upp dessa, så kommer hela gruppen ha glädje av detta. När det gäller fågelsång, så är detta särskilt bra. Någon har bra hörsel, någon kan transkribera sången till ramsor och så vidare. I cirkeln hjälps vi åt och tar hänsyn till våra styrkor och svagheter.

En studiecirkel är ett gemensamt lärande där en grupp tillsammans beslutar både om vad de vill studera och hur cirkeln ska läggas upp. I varje grupp ingår en cirkelledare, som oftast är den som har kontakten med studieförbundet. Det är ledaren som är ansvarig för att arbetsplanen följs men gruppen förväntas vara delaktig i arbetet.

En viktig uppgift för ledaren är att hjälpa till att skapa ett generöst klimat där alla känner sig välkomna och inkluderade. Studiecirkeln som studieform kännetecknas bland annat av tid för reflektion och diskussion. Det är viktigt att ledaren ger plats och tid för deltagarnas tankar och frågor.

Samtalen kan delas upp så att de genomförs i helgrupp ibland och i mindre grupper ibland. För en del människor är det svårare att prata i större grupp och genom att variera hur samtalen genomförs får alla en större möjlighet att våga bli delaktig.

Försök att ha paus minst var 45:e minut. Sammanfatta alltid dagens samtal och be varje deltagare göra en kort reflektion över dagens träff. Detta kan även vara ett enda ord. Men alla ska gärna säga/skriva något. Se till att alla vet vad nästa träff har för tema.

Checklista för studiecirkeln

Cirkeln ska bestå av minst nio studietimmar (en studietimme = 45 min) uppdelat på minst tre träffar. Givetvis kan man träffas betydligt fler gånger.

- Deltagarna samlas högst tre gånger per vecka och träffarna får inte hålla på längre än fyra studietimmar vid varje tillfälle.
- En studiecirkel måste ha minst tre och max tjugo deltagare inklusive ledaren. Bäst brukar det bli om ni är runt sex till åtta deltagare, lite beroende på grupp och ämne förstås.
- En av er ska ha rollen som cirkelledare.
- Deltagarna ska vara 13 år eller äldre.
- Åtminstone tre av cirkeldeltagarna ska vara närvarande varje gång.
- Studiecirkeln ska vara tydligt skild från andra typer av föreningsverksamhet, som till exempel styrelsemöten.
- Verksamheten får inte ha ett kommersiellt syfte.

Bild: Sjungande gulsparv. Foto: Lotta Berg

Till dig som leder cirkeln

Som cirkelledare i detta ämne, är det bra om att du har grundläggande kunskaper i fågelsång och fågelläten. Det går förstås bra att också göra en så kallad en kamratcirkel utan någon fågelexpert. Gruppen kan då bjuda in fågelskådare till några av träffarna. På BirdLife Sveriges hemsida hittar du kontaktuppgifter till regionala och lokala fågelföreningar.

Kom ihåg att gruppen inte förväntar sig, att du ska kunna artbestämma minsta lockläte eller varningsläte. Det är inte farligt om man inte lyckas etikettera allt i sin omgivning. Generellt är det bättre att koncentrera sig på de arter som ni tillsammans hör bra och har möjlighet att lyssna in er på.

Som cirkelledare fungerar du som ledsagare. Det är du som ska föra gruppens arbete framåt, förbereda träffarna och se till att diskussionsklimatet blir bra. Du får gärna dela med dig av dina kunskaper, men bör inte fastna i en föreläsarroll. Se också till att ta tillvara den kunskap och erfarenhet som deltagarna besitter. Inom folkbildningen bygger vi på varandra. Din viktigaste uppgift är att skapa ett kreativt och generöst klimat där alla känner sig delaktiga, där dialogen är konstruktiv och där alla får utrymme att delta.

Hjälpmedel

Synskadades Riksförbund Folkbildning, SRF Folkbildning, har regeringens uppdrag att producera studiematerial till synskadade och personer med dövblindhet som deltar i statsbidragsfinansierade studiecirkel eller kurser vid folkhögskolor.

SRF Folkbildning anpassar det material som ingår i kursen eller studiecirkeln och som inte redan finns anpassat på det läsmaterialet som önskas.

Om inte materialet finns så kontakta studieförbundet eller folkhögskolan eller direkt till SRF Folkbildning för att få ditt kursmaterial anpassat.

De gör anpassade material i följande läsmaterial:

Talbok, talbok med text, punktskrift, storstilt, E-text samt punktskrifts- eller digitala musiknoter.

De gör även taktila bilder och syntolkar filmer som ingår i ditt kursmaterial.

E-postadress: folkbildning@srf.nu

Postadress: SRF Folkbildning, 122 88 Enskede

Telefon: 08 – 39 90 07

Här är några tips som kan vara till hjälp:

- Börja varje träff med att sammanfatta kort vad ni gjorde sist.
- Ta en runda. Då får alla chansen att säga något. Börja rundan med olika deltagare varje gång. En talarpinne är ett annat sätt att få alla att bidra till samtalet.
- För lite stödanteckningar under/efter varje träff.
- Om gruppen är stor kan du dela in den i mindre grupper om två, tre eller fyra med återkoppling i storgrupp. Det gör att alla får utrymme att delta.
- En grupp utvecklas med tiden. För vissa tar det några träffar innan de känner att gruppen är så trygg att de är bekväma med att delta i samtalet.
- Ta till dig av synpunkter. Om gruppen vill ändra inriktning eller något annat i upplägget kan ni göra det så länge ni är överens.
- Ställ frågor som du själv är intresserad av att veta svaret på!
- Kom ihåg att ta paus.
- Försök styra tillbaka diskussionen till ämnet om den svävar i väg på sidospår
- Det här är praktiska tips, inte måsten. Om det är något som inte fungerar för dig eller gruppen får du förstås göra på det sätt som fungerar bättre för er.

Tillgänglighet och inkludering används ibland synonymt, men ofta används begreppen lite olika. Här gör vi viss uppdelning

Kom ihåg det praktiska

- Fyll i närvarolistan.
- Kom överens om eventuellt fika eller förtäring.
- Att se till att lokalen är i ordning när ni lämnar den.
- Att berätta för deltagarna att cirkeln arrangeras i samarbete med ett studieförbund.

Inkludering och tillgänglighet

och fokuserar extra på tillgänglighet för personer med synnedsättning.

Inkludering

Inkludering är ett brett begrepp som handlar om att skapa jämlik möjlighet för människor med olika förutsättningar att delta i olika sammanhang. Det kan handla om allt från att översätta material till olika språk, att använda ett visst pronomen, anpassad kost och att ha fungerande ramper till att ha gratis inträde, lägga arrangemang på nya platser och att ha yogamattor i studierummet.

En förutsättning för inkludering är dialog. Det går inte att inkludera människor utan att ta reda på vilka behov de har. En annan förutsättning för inkludering är att göra sig medveten om vilka normer som råder och utmana dem. Normer kan vara bra, men de kan också vara mycket begränsande. Att förutsätta att en människa har vissa egenskaper utifrån hur hen ser ut kan sårbara och exkludera eller i värsta fall kränka och diskriminera.

Ett bra sätt att få koll på normer är att fundera över sig själv. Vilka normer uppfyller jag och vilka privilegier innebär det för mig?

Tillgänglighet

Tillgänglighet kan handla om att den fysiska och visuella miljön ska fungera för personer med funktionsnedsättningar. Det kan också handla om att kunna ta del av information inför ett styrelsemöte och att kunna vara del av diskussionerna under en studiecirkel. För att skapa tillgänglighet måste vi identifiera och undanröja hinder som finns i omgivningen. På så sätt skapar vi möjlighet för självständighet och självbestämmande.

Tillgänglighet för personer med synnedsättning

Som seende är synen ofta det första sinnet för att få information och kunskap. Eftersom samhället är anpassat efter det riskerar personer med synnedsättning att missa viktig information. Du som är seende kan göra mycket för att underlätta för personer med synnedsättning.

Bild: En spång med kanter är att föredra, som här på bilden. Foto Kajsa Grebäck

Du som är seende och leder en studiecirkel med personer med synnedsättning kan tänka på att:

- Berätta vilka som befinner sig i rummet eller i sammanhanget, gärna genom en runda så att alla får presentera sig. Var också noga med att tala om ifall någon lämnar eller tillkommer i gruppen.
- Fråga! Genom att fråga hur mycket deltagarna ser är det lättare att förstå deras förutsättningar.
- Beskriv miljön där ni befinner er. Tänk på att detaljer kan vara viktiga för att få en känsla sammanhanget, men också för att undvika olyckor. Kanter, trösklar och gropar är viktigt att varna för.
- Beskriv utan att värdera! Tala om vilken färg, form och andra drag ett föremål har istället för att säga att det är vackert eller fult.
- Om ni har med information som inte är tillgängliggjord genom tal eller punktskrift, var noga med att läsa upp eller beskriv den så att alla hör.
- Beskriv vilket fika eller förtäring som finns och var det finns.
- Presentera dig när du ska säga något, innan ni lärt känna varandra.
- Erbjud ledsagning, det vill säga hjälp vid förflyttning.
- Om någon önskar ledsagning, fråga hur den vill hålla sin hand (till exempel på din arm eller axel) vilken sida den vill gå på och hur ni ska göra när ni passerar dörrar eller andra hinder. Fråga hellre en gång extra om du är osäker. Kom ihåg att inte ha bråttom och att varna om det dyker upp hinder på vägen.
- Säg till om du lämnar rummet under exempelvis en paus.
- Tänk också på att personer med synnedsättning har olika behov av stöd, precis som alla andra. Vad en person med synnedsättning behöver för stöd är individuellt och varierar beroende på situation.
- Se över allt material du tänkt använda så att det är tillgängligt för deltagarna. Saknas inläst material kan studieförbunden hjälpa till att få böcker och skrifter inlästa. Kontakta ABF eller Studieförbundet för att få hjälp med detta.

Fakta om fågelsång

Trots att man använder uttrycket fågelskådning, så är ofta hörseln det viktigaste verktyget för den som vill upptäcka fåglar. På skogspromenaden och flyttfågellokalen är oftast hörseln och kunskap om läten oslagbara, om man vill lista vilka fågelarter man har omkring sig. Man brukar säga att fågelskådning till 80 % består av hörselintryck.

Fågelsång handlar om kommunikation på ett eller annat sätt! Skrämma bort en rival, berätta om sitt revir, hålla kontakt med sin flock, tiggga om mat eller varna om en annalkande fara. Breddar man begreppet och pratar om läten, då kan man även inkludera storkars näbbklapper, enkelbeckasiners ljudligt vibrerande stjärtpennor, tofsvipans och knölsvanens vingbuller eller hackspettarnas trumningar.

Om man lyssnar till på repertoaren i de svenska fågelmarkerna, så är bredden enorm. Mästerliga sångare som till exempel taltrast, kärresångare och busksångare bjuder på stora tonkaskader med invävda härmningar. I andra änden av skalen återfinns vi fåglar med begränsad repertoar, ett uppreparande av några få toner, tex gräshoppsångare, kornknarr, kungsfiskare och stenfalk.

Vilka typer av fågelsång finns?

Om man lyssnar till på repertoaren i de svenska fågelmarkerna, så är bredden enorm. Mästerliga sångare som till exempel taltrast, kärresångare och busksångare bjuder på stora tonkaskader med invävda härmningar. I andra änden av skalan återfinns vi fåglar med begränsad repertoar, ett uppreparande av några få toner, till exempel kornknarr, kungsfiskare och stenfalk. Man brukar grovt dela in fåglarnas läten i fem kategorier:

Sång/läte

Är allt från melodiösa tonslingor till enträget repeterande läten. Syftet med sången har två funktioner- att locka en hona och berätta för andra hanar att reviret är upptaget. En hane som kan sjunga under de flesta av dygnets timmar gör en enkel varudeklaration av sitt revir. "Lyssna på mig kära du, här kan jag sitta och sjunga halva dagen, så i mitt revir är det gott om mat. Jag kan mata både dig och våra ungar". När väl honan har lockats in i reviret och ligger och ruvar på sina ägg, då blir det annat ljud i skällan. Sången byter karaktär och blir kortare, för att endast berätta för andra hanar att reviret är upptaget. Fågeln slarvar i väg en ramsa, utan alltför stor glöd eller intensitet.

Fåglar som kommit på avdrift under vårflyttningen och flyttat utanför sitt ordinarie utbredningsområde, kan hitta ett optimalt revir men har av naturliga skäl svårt att hitta en hona av samma art. Sådana oparade hanar kan sjunga utan resultat under en längre period långt in på sommaren.

Varningsläten

Är skarpa, korta och genomträngande läten/ljud som varslar om fara. En art som gräsparven har tagit detta ett steg längre och har till och med två olika varningsläten, beroende på om

Bild: Näktergal som sitter på en gren och sjunger.
Foto: Kajsa Grebbäck

faran kommer från luften eller marken. En överflygande sparvhök uppmärksammas med ett vekt, drillande dryyy medan en förbipasserande katt varslas med ihållande nasala läten som kev kev eller terrettett. Även lavskrika och talgoxe väljer läte efter farans art.

Tiggläten

Är genomträngande läten som ska påkalla föräldrarnas uppmärksamhet. Många tiggläten är förvånansvärt lika varandra, men några artgrupper sticker ut med särskilt höga ljud. Rovfåglar och ugglor har generellt högljudda ungar, vilket är till hjälp när man ska inventera dessa arter. Tiggläten kan också förekomma bland vuxna fåglar i samband med parningsritualen hos tex tärnor. Honan avger ett tiggläte och den uppvaktande hanen matar/överlämnar sitt byte/gåva.

Lockläten

Ibland kallar man även dessa lockläten för överflygningsläte. Locklätet är oftast kort och brukar ha en relativt hög volym. Många arter använder sig av det när de flyger för att hålla ihop flocken eller för att få kontakt med artfränder nere på marken. Meståg, finkflockar, sjöorrar och gåsflockar använder sig gärna av lockläten under sina förflyttningar.

Skuggsång

En lågmäld sång och man brukar beskrivas den som en fågel som sjunger för sig själv. Det är inte ovanligt att övervintrande fåglar ägnar sig åt att sjunga långt innan häckningsperioden startar. Yngre fåglar kan också ägna sig åt skuggsång för att öva sig inför häckningssången.

Hur skapas fågelsång?

Luftstrupen på fåglar delar sig nedtill i två luftrör (bronker). I luftstrupen finns två struphuvuden, en övre larynx (som saknar stämband) och en nedre syrinx som sitter ungefär där de två bronkerna går samman i luftstrupen. Syrinx finns endast hos fåglar och är en broskig struktur försedd med muskler och är det organ som fåglar använder för att skapa läten. Eftersom detta ljudalstrande organ sitter i brösthålan utgörs resonansrummet, utöver munnen, även av luftstrupen. Detta resonansrum är förhållandevis orörligt och kan liknas vid röret i ett blåsinstrument.

Hos en del fåglar är luftstrupen förlängd och kan bilda ett flertal slingor. Ljud skapas genom att luft pressas upp genom luftrören samtidigt som fågeln med hjälp av sin bröstmuskulatur böjer in de yttre stämläpparna mot de inre stämläpparna som är små och fasta. Det bildas då två röstspringor som är mycket formbara och kan åstadkomma en stor mängd ljud.

Vanligast är att bara en av de två röstspringorna används men vissa arter kan kontrollera dem båda, oberoende av varandra, och kan på så vis producera två toner på samma gång. Syrinx är också försedd med ett eller flera vibrerande membraner som bidrar till ljudproduktionen.

Variationen är stor bland våra svenska fågelarter. En rördrom eller gök har en ytterst begränsad repertoar till skillnad mot virtuoser som härmsångare eller kärrensångare. De senare väver in läten från andra arter och presenterar en fantastisk repertoar.

När på året sjunger fåglar?

Fågelsång kan höras året om, men är givetvis som mest intensiv på våren. Sverige är ett avlångt land, så det kan skilja några veckor eller till och med månader mellan norr och söder. Redan i januari kan man i södra delen av landet höra spelande ugglor och sjungande gärdsmygar och rödhakar. Något senare på vårvintern börjar hackspettarna och orrar och tjädtrar inleder sin säsong. Sakta fylls fågelsångskören på med flyttfåglar från södra Europa och Afrika för att nå sitt maximum i månadskiftet maj-juni. Då har alla tropikflyttarna anlant från vinterkvarteren. Under sommar-månaderna sjunker sångaktiviteten långsamt för att nästan helt dö ut i augusti. Höstflyttningen inleds och luftrummet fylls av lockläten och kontaktläten. Den tystaste perioden rent fågelmässigt är under senhöst och vintern, men givetvis kan mesar, sidensvansar och tallbitar liva upp i mörkret. Ett spännande undantag är de rödhakar som väljer att övervintra i Sverige. Båda hanar och honor kan sjunga mitt i vintern för att försvara sitt födosöksrevir.

Vilka miljöer hittar man sjungande fåglar?

Det fantastiska är att sjungande fåglar finns överallt i alla naturtyper (under rätt tidsperiod). Man kan lägga sin fågelutflykt till i princip vilket område som helst och få uppleva fågelsång. Din och gruppens ambitionsnivå styr valet av plats. Tätortsnära natur erbjuder stadsparker, trädgårdar och kanske någon spännande våtmark/stadsparksdamm. Söker man sig ut från centrum någon mil eller två, så hittar man garanterat en skog, en sjö eller en bäck eller å. Ju rikare markerna är med olika naturtyper, desto fler arter finns på plats. För en nybörjargrupp, så rekommenderas att man börjar på en plats med ett fåtal arter. Annars är det lätt att man blir överväldigad av uppgiften!

Tänk på ert fågellyssnande som en bättre middag. Börja med några enklare rätter, hugg in på varmrätten och festa sedan loss på desserten!

Varför sjunger fåglarna på morgonen?

Man kan tycka att det är märkligt att fågelsången är som mest intensiv på morgonen. Fåglarna borde ju födosöka efter nattens fasta och inte sjunga! Men det är just det som är poängen med den höga sångaktiviteten på morgonen. Genom att sjunga, bevisar hanen att han är vid god vigör dessutom innehavare av ett rikt revir och därmed också är ett bra partnerval för potentiella honor.

Fällor vid artbestämning

Det finns en del svenska arter som kan ställa till det även för den erfarna ornitologen. Vissa artpar kan ha en snarlikt sång, som kräver extra övning. Svarthätta och trädgårdssångare är ett typiskt exempel på detta. Båda pladdrar på i en tonkaskad och det krävs en del övning att knäcka koden. Även nötskrikan och ormvråkens jamande läten är väldigt snarlika. Vid vassjöar kan sävsångare och rörsångare skapa en hel del huvudbry.

Några arter har en fantastisk förmåga att imitera andra arter. Välbekant är vår vanliga stare som har en bred repertoar av olika arter. En skicklig stare kan förleda vilket fågelskådare som helst på fel spår. Min personliga favorit är staren i min trädgård; utan problem varvas storspovflöjtande, komplett rödstjartssång och biätarens lockläten. Andra arter som är bra på att väva in främmande arter i sin sång, är härmsångare, kärrensångare, talgoxe och koltrast.

Det normala är ju att fåglar bara härmar individer av samma art. Sången är något som de lär sig av sina föräldrar. De flesta arter bland tättingarna lär sig sjunga under de 60 första dagarna och det har visat sig att det för många arter krävs att denna inlärning sker i ett socialt sammanhang med andra artfränder. Det vill säga att man inte kan lära upp fågeln med hjälp av inspelade fraser. Om en ungfågel inte lärs upp att sjunga kommer den aldrig att behärska sång och den kommer därför förmodligen aldrig att attrahera en partner och få ungar.

Vissa arter imiterar exakt den sång som deras föräldrar utsätter dem för medan andra arter snarare tar delar av fraser och sätter ihop dem efter eget tycke inom en viss gräns för hur just deras art brukar sjunga. De flesta arters ungar som utsätts för sång från andra arter börjar inte härma dem.

Ibland träffar man på fåglar som sjunger en avvikande (atypisk) sång. Dessa vållar givetvis besvär vid bestämning, men som namnet anger så är detta ett relativt sällsynt fenomen.

Upplever alla personer fågelsång lika?

Tänk på att det kan finnas personer i gruppen med hörselnedsättningar. Det kan betyda allt från att det är svårt att uppfatta sång överhuvudtaget, till de som har nedsättning på vissa frekvenser. Vanligen gäller det höga frekvenserna, där kungsfåglar och gräshoppsångare kan vara ett problem att höra. Ibland kan ljud i mellanregistret vara borta för åhörarna, vilka kan ställa till det.

Bild: En ringmärkt vassångare i en hand.
Foto: Magnus Hellström

Bild: Kjell Andersson vid vid vass. Foto: Evelina Mattsson

Att ha en hörselnedsättning kan ibland visa sig vara avgörande vid artbestämning.

Under en exkursion för ett antal års sedan till Hornborgasjön stod jag med en grupp och lyssnade på en svirrande locustella-sångare ute vid sjökanten. Diskussionerna gick heta om det var en gräshoppsångare eller en vassångare. Tursamt nog fanns det en deltagare med hörselnedsättning med i gruppen. "Jag har inte hört gräshoppsångare på 15 år, men den här fågeln hör jag hur bra som helst". Saken var klar, vi hade en vassångare framför oss! Arten ligger något lägre i frekvens och var därför hörbar för alla.

Kjell Andersson

Hur kan jag lära mig fågelläten?

Fysiska produkter

Det finns många sätt att lära sig fågelsång. På Naturbutikens hemsida, som drivs av BirdLife Sverige, finns flera produkter som kan vara till hjälp för lätesbestämning. I Naturbutiken hittar du CD-skivor och även en hybridprodukt som boken Fågelsång som är en fågelbok med en inbyggd ljudenhet. Ytterligare litteraturtips hittar du i slutet av denna studieplan.

Bland CD-skivorna finns en uppsjö av titlar. Våra vanligaste fåglar, Sångfåglar, Trädgårdsfåglar, Skogsfåglar och Fjällfåglar är bara ett axplock av de titlar som finns tillgängliga i Naturbutiken.

Appar till telefonen

Det finns även mängder av lättillgängliga tekniska hjälpmedel på nätet och din telefon. Antalet appar med fågelsång har exploderat och utvecklingen lär fortsätta. Nedan listas några av de som kan vara användbara.

BirdNerd: Bird Song Identifier är en app där du spelar in ett fågelläte med din telefon och sedan får förslag på vilken art det kan vara. Gratisversionen ger dig möjlighet att identifiera 25 fågelljud per dag utan att få annonser i flödet. Premiumversionen ger dig obegränsat antal bestämningar, men då måste du betala.

Europeiska fågelröster PRO innehåller 209 nordeuropeiska arter. Appen innehåller även en frågesportsdel. Det finns möjlighet att betala i appen för att låsa upp fler läten.

Fågelguiden – digitalversionen av den banbrytande boken Fågelguiden innehåller även läten. I stort sett alla arterna som presenteras i boken/appen finns representerade med läten. Appen innehåller det mesta. Du betalar för att kunna ladda ner den.

Fågelappen Online är en app med beskrivningar och läten. Beskrivningarna kommer från Wikipedia och läten kommer från Xeno cantos gigantiska ljudarkiv.

Hemsidor

Xeno canto samlar hela världens fågelläten. Här finns allt man kan önska sig och sång i många olika varianter. Mängden arter och inspelningar gör den dock svåröverskådlig, men kan användas som ett referensverk.

<https://xeno-canto.org>

Fågelsång.se – en kommersiell hemsida med fågelläten, där man också marknadsför olika visselpipor som påstås efterlikna fågelsång (med tveksamt resultat).

fagelsang.se

I Naturmorgons Fågelsångsskola P1

Mats Ottoson guidar och berättar på ett inspirerat sätt om hur man skiljer vanliga svenska fåglar. Rekommenderas!

[Naturmorgons Fågelsångsskola](http://NaturmorgonsFagelsangsskola)

P2-fågeln är Sveriges Radios fågelinspelningar av nestorn Sten Wahlström. P2-fågeln innehåller även fågelsamtal där Sten och Bengt Emil Johnson pratar kring arterna.

[P2-fågeln](http://P2-fageln)

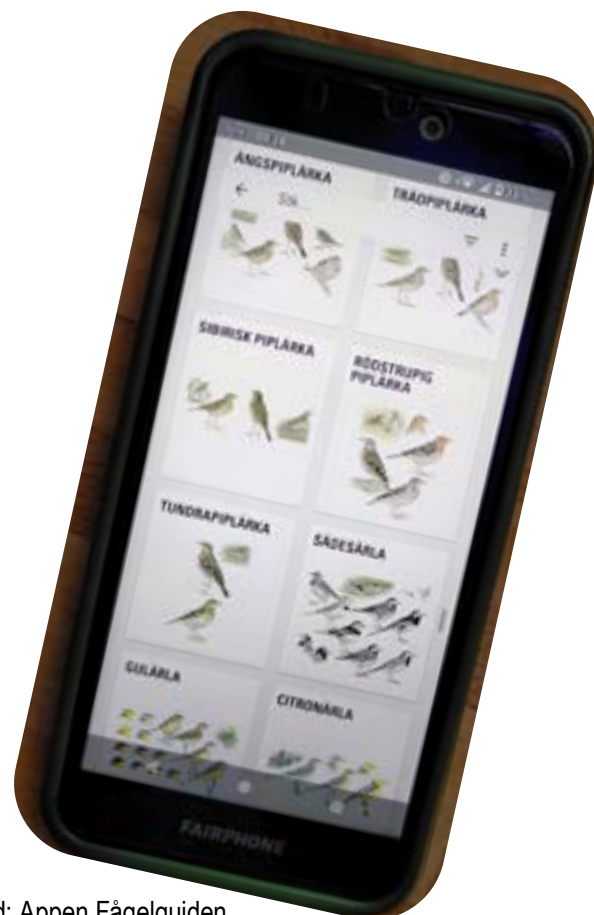

Bild: Appen Fågelguiden.

Tips för att lära sig

Försök att sätta ord på fågelsången genom att skapa en ramsa. Mest välbekant är förmodligen ramsan: 1, 2, 3, 4, 5, 6, sjuuu!. De flesta fågelintresserade inser genast att det är gulsparvens sång som beskrivs. Lövsångaren tillskrivs ibland ramsan Snälla, snälla mamma får jag gå på bio ikväll klockan 10 som skiljer den från bofinkens snälla, snälla mamma får jag gå på bio ikväll klockan 10...klockan 10. Kanske kan du och din grupp skapa egna ramsor?

Andra minnesregler som man kan använda, är att med målande ord försöka beskriva sång. Man kan använda ord som pigg, slö, stressad eller jämföra med andra kända ljudfenomen. Gulhämplingens sång påminner om ljudet från någon som cyklar med en osmord cykelkedja, kentska tärnans läte minner om en gammaldags amalgambehandling hos tandläkaren och skogsduvans läter som en hjärtlungräddningsmaskin. Säkert kan deltagarna skapa egna minnesbilder genom att sätta beskrivande ord på fågelsången.

I fågelböcker hittar man ofta försök till bokstavering som en beskrivning av fågelläten. Mästaren i sammanhanget är Erik Rosenberg som i sin bok *Fåglar i Sverige* på ett fantastiskt sätt beskriver de olika arternas sång.

I boken *Fågelguiden* (Svensson, Zetterström och Mullarney) beskrivs kajans olika läten så här kja, kjack!, kjaar tschräh och tjäähr. Men har man inte hört dessa läten i fält, så är de beskrivningarna inte till någon större hjälp vid artbestämningen. Fåglar ska höras live!

Transkribering är ett relativt trubbigt instrument. Det kan förtydligas genom att ni lyssnar på ett fågelljud och sedan låter alla i gruppen skriva ner hur det låt. Blev transkriberingarna lika? Ett tips för att få en känsla för beskrivningar av fågelläten är att spela upp ett läte och sedan läsa hur olika författare beskriver det.

FAKTARUTA

Uppspelning av läten i naturen

När man är ute i naturen för att lyssna på fågel, kan man frestas att spela upp läten. Ibland för att kontrollera att man bestämt den sjungande fågeln till rätt art och i vissa fall för att locka till sig fåglar. Detta ska göras med måtta, då störningsrisken kan vara stor. Birdlife Sverige har därför tagit fram etiska riktlinjer som gäller uppspelning av läten i naturen.

I korthet gäller följande:

- Lagar och regler, till exempel reservatsbestämmelser, ska efterlevas.
- Att exempelvis spela upp fågelljud genom högtalare eller härma fågelläten bör ske med eftertanke och respekt för fåglarna, vilket innebär att återhållsamhet gäller. Såväl fåglar som fågelskådare eller andra naturintresserade kan störas. I områden där många fågelskådare vistas, till exempel vissa mellansvenska uggle- och hackspettsmarker, är det direkt olämpligt att över huvud taget använda uppspelningsutrustning.
- Om man i fält vill lyssna på ett fågelläte för att repetera det för sig själv eller förklara det för andra bör volymen hållas så låg som möjligt, för att undvika att störa fåglarna.

Bild: En grupp perosner lyssnar på fåglar. Foto: Kajsa Grebäck.

Studiecirkeln Fågelsång för hörande

Den här studieplanen omfattar sju träffar, men om gruppen vill lägga till eller dra ifrån träffar, går det förstås bra.

Sju träffar utspridda mellan mars och juni ger en bra introduktion till fågelsång och där deltagare och ledare kan följa förändringen i naturen. I början av cirkeln hörs ett fåtal stämmor och mot slutet en större variation av fågelsång och flera arter. Sverige är ett avlångt land med många klimatzoner, så tidsmässigt får man anpassa cirkelstarten efter var man bor. Vänder man sig till rena nybörjare, då är det bra med start tidigare på året. Färre arter är aktiva och det blir lättare att lära sig. Längre fram på säsongen är det lätt att arterna drunknar i varandra.

Sångaktiviteten är för de flesta arter mest på morgon och kväll. Mitt på dagen är det ofta betydligt lugnare i markerna. Leder man en kvällscirkel, bör man överväga att genomföra åtminstone en helgträff så att gruppen får möjlighet att ses åtminstone en morgon.

Strategier för bäst utbyte av cirkeln

Normalt sett är morgontimmarna de mest givande för att lyssna till fågellåten. Då är aktiviteten som högst. Även kvällarna brukar vara bra. Mitt på dagen är det som mest stillsamt i fågelmarkerna.

Storm och ösregn kan sabotera alla välbyggda planer, så försök att ha ett alternativ om vädret är mot er. Vid busväder, så tystnar fågelsången och vare sig deltagare och ledare uppskattar att frysa och bli blöta. Då är det bra att ha möjlighet att genomföra en träff inomhus och gå igenom fågellåtarna med hjälp av digitala hjälpmedel. På flera av apparna (och i Naturmorgons fågelssångsskola) finns frågesport, där man får lyssna och gissa rätt art. En frågesport är lärorik, men också ett bra sätt att få ihop gruppen.

En cirkelträff med start vid soluppgång under senvåren ger en upplevelse utöver det vanliga. Naturen vaknar och art efter art fyller på i fågelkören. Dessutom är oftast den mänskliga aktiviteten låg, så man har liten konkurrens med biltrafik och buller.

Att tänka på före uteträffarna

Förberedelse är A och O när man är en grupp som ska ut i naturen. Som ledare är det bra att i förväg rekognoscera besöksmålet. Sätt dig in i din grupps situation och bestäm utifrån dina kunskaper en bra plats. Låt inte mängden arter vara avgörande - tänk tillgänglighet och praktiska förutsättningar:

- Kolla tillgängligheten på lokalen. Hur är stigarna/lederna/gångbanorna? Kan personer med synnedsättning gå på ett säkert sätt? Kan man gå flera i bredd? Återgå gärna till avsnittet om tillgänglighet och fundera utifrån punkterna där.
- Finns det plats att parkera? Hur många fordon får plats. Ska vi samåka från en annan plats till vår samlingspunkt?
- Hittar alla till mötesplatsen? Vem ringer man om man får förhinder?
- Välj en lokal med ett minimum av buller!
- Finns det tillgång till toaletter?
- Matsäck efter magsäck och kläder efter väder!
- Om det blir dåligt väder; finns det någon reservplan eller plats där man kan lyssna efter fågel trots vädret? Hur länge kommer ni att vara ute?

Bild: När det regnar är ofta fåglarna svåra att höra, men mellan skurarna kan det kvittra. Väljer ni att genomföra träffen trots regn är det viktigt med kläder efter väder, eller möjlighet till regnskydd. Foto: Kajsa Grebäck

Första träffen (inomhus)

Första träffen väljer vi att vara inomhus. Anledningen till det är flera. Vi kan i lugn och ro förbereda cirkeln på kommande uteaktiviteter och dessutom stämna av med deltagarna vad de har förväntningar på cirkeln. I gruppen kan det finnas personer som är ovana att vistas utomhus, så det är läge att informera hur kommande uteaktiviteter kommer att gå till. Var noga med att fånga upp eventuell oro och fråga gärna om någon önskar ledsagning, hjälp vid förflyttning, när är ute.

Första gången ni ses är det viktigt att gruppen kommer samman och att deltagarna kommer överens om hur ni vill ha det i cirkeln. Undersök deltagarnas önskemål och behov och utgå från tipsen ovan. Påminn er om att studiecirkeln är en demokratisk metod och vad det innebär för samtalen. Fundera också på om ni har några särskilda mål med cirkeln. Det avgör hur ni lägger upp er studiecirkel. Skriv gärna ner några punkter om hur ni vill ha det i cirkeln. Fundera både över samtalsklimat och praktiska saker som fika och hur ni gör om någon inte dyker upp.

Fundera över följande tillsammans:

- Presentera er för varandra och berätta vad ni har för förkunskaper i ämnet och om ni har erfarenheter av att skåda fågel. Låt presentationen ta sin tid!
- Är det någon i gruppen som har särskilda behov som alla (eller cirkelledaren) bör känna till? (som cirkelledare bör du lämna ut dina kontaktuppgifter, så att deltagare kan vända sig direkt till dig kring sådant som inte angår hela gruppen)
- Prata om vad var och en vill få ut av cirkeln.
- Kom överens om ett gemensamt mål
- Prata i gruppen om era olika upplevelser av fågelsång.
- Vilka fåglar intresserar er och varför?
- Finns det någon särskild fågel ni skulle vilja höra?

Under denna första träff går ni igenom sången från ett tiotal allmänna arter från närområdet (eller arter som du räknar med att höra på era kommande besöksmål). Har gruppen stora förkunskaper kan ni givetvis öka på antalet arter, men det går alltid att lära mer om de arter ni redan kan till exempel genom att lyssna på olika inspelningar.

Bild: Rödhake på kvist.

Förslag på arter:	Talgoxe
Rödhake	Blåmes
Järnsparv	Trädgårdssångare
Gransångare	Svarthätta
Lövsångare	Sånglärka
Gärdsmyg	Tofsvipa

Fördjupning:

Lyssna till hackspettarnas trumningar.

- Hur skiljer sig arternas sång?
- Finns det några gemensamma nämnare?

Kom ihåg att gå igenom praktisk information inför nästa uteträff. När, var och hur ska ni ses? Vilken klädsel behövs och vem tar med fika? Gå också igenom om ni behöver göra något annorlunda nästa gång ni ses.

Om tid finns, kan ni lyssna igenom några avsnitt av P1:s Fågelsångsskola, som pedagogiskt förklarar och analyserar sången hos olika arter. Det går också bra att be gruppen göra det inför nästa träff. Det är också lämpligt att visa deltagarna de många appar som finns för att lyssna till fågellåten. Passa på att hjälpa varandra att ladda ner dem, det är en bra övning för att skapa gruppkänsla!

Träff 2 Utomhus

Välj en lämplig lokal inom närområdet. Tänk på väder, vind och buller. Kolla väderprognosen! Ha gärna någon reservlokal i bakfickan.

Som cirkelledare kan du via studieförbundens e-tjänst skicka mejl eller SMS till deltagarna, om planer behöver ändras.

Promenera i lugn takt och lyssna efter de fåglar som förekommer. Stanna upp på olika ställen och be deltagarna beskriva vad de hör. Hur de låter och om de vet vilka arter det är. Berätta också om andra ljud som du kanske inte tänkt på.

Beskriv vilken miljö ni befinner er i och var de olika arterna ni hör finns. Sitter de i vassen, i busken eller flyger på låg höjd till exempel? Var de gillar att vara och varför? Skriv upp vilka arter ni hör, så du kan sammanfatta vid träffens slut.

Avsluta träffen med en runda där alla får säga vad som varit bra och något de hoppas på inför nästa gång ni ses. Glöm inte den praktiska informationen.

Träff 3 till 6 (utomhus)

Genomför fågelsångsvandringar med de förberedelser som tecknas ovan. Välj besöksmål efter lämplighet, tillgänglighet och fågeltillgång.

Förslag på miljöer att besöka:

Barrskogen- möjliga arter; mesar, skogshöns, kråkfåglar, sångare med flera.

Våtmarken möjliga arter; änder, doppingar, sumphöns, måsfåglar med flera.

Staden möjliga arter; koltrast, duvor, tornseglare, rödstjarter med flera.

Stadsparken möjliga arter; sångare, duvor, kråkfåglar med flera.

Havet möjliga arter; vadare, måsfåglar, änder med flera.

Insjön möjliga arter; lommar, änder, vadare med flera.

Träff 7 Avslutande träff (inne)

Bild: Finns det möjlighet att följa med ut på en ringmärkning och få hålla en fågel i handen, så är det en bonus. Kolla med en fågelförening eller fågelstation om de har någon ringmärkningsverksamhet ni kan besöka. Foto: Kajsa Grebäck

Förbered genom att plocka fram inspelningar på de arter som ni träffat på under era uteträffar. Lyssna igenom och diskutera; vilka miljöer hördes arten i, vilka kännetecken kan man hänga upp sin bestämning på, finns det någon förväxlingsrisk?

I slutet av denna sista träff är det lämpligt att se tillbaka och även blicka framåt:

- Blev cirkeln som ni hade tänkt er?
- Kunde vi gjort något annorlunda?
- Har vi lärt oss något mer om fågelsång?
- Känner vi igen fler arters sång nu, jämfört när vi startade kursen?
- Fanns det bättre och sämre platser för vår grupp med tanke på sång och tillgänglighet?
- Ska vi fördjupa oss mer i fågelsång och vill vi fortsätta vår cirkel kommande termin?

Tänk på att det är viktigt att avsluta på ett bra sätt. Se till att deltagarna fått möjlighet att dela kontaktuppgifter om de vill. Kanske kan det också vara läge att avsluta med extra god fika.

TIPS: Studieförbunden har digitala utvärderingsverktyg som är ett bra komplement till era diskussioner och där deltagarna har möjlighet att anonymt lämna sina omdömen och förslag.

Bild: En grupp som just avnjutit en sommargyllings flöjtande toner. Foto: Kajsa Grebäck

Litteraturtips:

Fåglar i Sverige av Erik Rosenberg. En svensk klassiker där författarens djupa kunskap om de svenska fåglarna förmedlas. Bra lätesbeskrivningar i textform. För närvarande endast tillgänglig antikvariskt!

Fågelguiden av Lars Svensson Dan Zetterström Killian Mullarney. Ansedd som världens bästa fågelbok och har sålts i över 1,2 miljoner exemplar. Den täcker alla Europas fåglar och 800 arter behandlas utförligt i boken. Boken innehåller även gedigna lätesbeskrivningar. Finns även som app.

Sveriges 100 vanligaste fåglar av Magnus Ullman. Här får du all grundläggande fakta om våra 100 vanligaste arter, samt några ytterligare fåglar som inte tillhör de vanligaste, men som du ofta kan stöta på ändå. Boken täcker in 98,5 procent av alla fåglar som häckar i Sverige ordnade efter vanlighet och kan med andra ord hjälpa dig identifiera i stort sett alla arter runt knuten!

Fågelsång: 150 svenska fåglar och deras läten av Jan Pedersen Lars Svensson.

Den sjungande fågelboken innehåller en ljudmodul (med urtag för hörlurar) så man kan lyssna på fåglarna samtidigt som man bläddrar i boken.

Naturbutiken som drivs av Birdlife Sverige har ett brett sortiment av fågellitteratur. Gå gärna in och leta på deras hemsida, då ytterligare titlar kan tillkomma.

Kontakter

Lokala och regionala fågelföreningar

Se: <https://birdlife.se/om-oss/regionala-foreningar/>

En del av fågelföreningarnas aktiviteter finns med i BirdLife Sverige evenemangskalender <https://birdlife.se/evenemang/>

Fågelstationer

Vid Sveriges 19 fågelstationer bedrivs ett omfattande forskningsarbete, huvudsakligen på ideell bas. Ringmärkning och olika inventeringsprojekt, ofta i miljöövervakande syfte, dominerar verksamheten. Mer än hundra tusen fåglar ringmärks årligen på våra fågelstationer.

Några av dem tar emot grupper som vill se hur ringmärkningen går till.
<https://birdlife.se/forskning/sveriges-fagelstationer/>

Information från SRF Folkbildning

- Hur beställer jag materialet i ett annat läsmedium?

Det spelar ingen roll om det är du själv som cirkeldeltagare eller om cirkelledare från studieförbundet gör beställningen. Det underlättar och säkerställer att det blir rätt om beställningen görs skriftligt via e-post eller pappersbrev, men det går naturligtvis bra att ringa också.

Räkna med att anpassningen av material tar 1-3 månader. I vissa fall kan det ta längre tid. De meddelar först att de har tagit emot beställningen och några arbetsdagar senare meddelar de när den kan levereras.

Följande saker behöver de veta:

- Ditt namn, postadress, e-postadress och telefonnummer.
- Studieförbundets namn och i vilken ort kursen/cirkeln bedrivs i.
- Leveransadress om inte din egen.
- Datum för kursstart.
- Studiematerialets namn, författare, utgivningsår och helst om det finns ett ISBN-nummer.
- Vilket läsmedium som du önskar att få det anpassade materialet på.
- Om du beställer flera material, gör gärna en prioriteringsordning av dem.

Sänd in beställningen

E-postadress: folkbildning@srf.nu

Postadress: SRF Folkbildning, 122 88 Enskede

Telefon: 08 – 39 90 07

Svenska fågellokaler

Svenska fågellokaler är en webbsida med kartor och beskrivningar av många fågellokaler runt om i landet. På en del finns även information om tillgänglighet. På hemsidan klickar man på den gröna tillgänglighetssymbolen, så får man lite hjälp på vägen. <https://svenskafagellokaler.se/>

The screenshot shows the homepage of Svenska Fågellokaler. At the top left is the logo, a stylized bird in a green circle next to the text "Svenska FÅGELLOKALER". Below the logo is a navigation bar with links for "Start", "Norrland", "Svealand", "Götaland", and "Bli medlem", along with a search bar labeled "Sök lokaler...".

The main heading is "Upplands Ornitologiska Förening". Below it is a paragraph: "Upplands Ornitologiska Förening (UOF) bildades år 1971. Föreningens syfte är att skapa kontakt mellan medlemmarna, ett väcka och u och fågemiljöer samt att främja utforskandet och skyddet av Upplands fågelfauna. Information om hur man blir medlem finns på hemsid Engagera sig i UOF – hur gör jag? Vill du värna om fåglar och bidra till en aktuell... [Läs mer](#)".

Below the text is a blue button labeled "LOKALER" and a search input field with the placeholder "Sök lokaler". To the right is a map of Uppland with many red location pins. The map has tabs for "Karta" and "Satellit". Below the map are several green buttons: "Vis", "Sammar", "Föjd", "Veber", and a green accessibility icon. Below these are several dropdown menus for municipalities: "Enköpings kommun (10)", "Heby kommun (5)", "Krivsta kommun (3)", "Norrtälje kommun (17)", "Tierps kommun (11)", "Uppsala kommun (27)", "Dalbyviken", and "Dalkariskärret".

Bilde: På bilden är ett exempel från hemsidan på fågellokaler i Uppland.

Fågelskådning förknippas mycket med att se fåglar, men att ta del av fåglarnas fantastiska värld kan vi göra på många sätt. Att stå på en strand och höra vågorna och sjöfåglarnas skriande, att fika på altanen och lyssna till småfåglars kvitter eller höra ugglans hoande och vingflax i skogen är bara några. I stan kurrar duvorna och i ladan kommer svalan skriande. Fåglarnas läten är en del av de flesta utomhusmiljöer och det här materialet är ett stöd för alla som vill lära sig urskilja dem.

Det här är en studiehandledning för att höra fåglar tillsammans i en studiecirkel. Det är framtaget i ett samarbete mellan Synskadades Riksförbund, SRF, BirdLife Sverige, ABF och Studieförbundet.

Handledningen riktar sig i första hand till dig som leder cirkeln och den innehåller både förslag på upplägg och tips på hur du kan tänka för att göra cirkeln tillgänglig för deltagare med synnedsättning.

